

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІАЛЕКТИЗМІВ У ТВОРАХ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА ТА МАРІЇ МАТІОС

Марія Цуркан. Порівняльна характеристика діалектизмів у творах Юрія Федьковича та Марії Матіос

У статті розглядається проблема використання діалектизмів у художній мові письменників (на матеріалі творів Юрія Федьковича та Марії Матіос), що народилися в одному регіоні, хоча жили в різний час.

Ключові слова: діалектизм, говірка, художня мова, текст, ідіостиль.

Мария Цуркан. Сравнительная характеристика диалектизмов в произведениях Юрия Федьковича и Марии Матиос

В статье рассматривается проблема использования диалектизмов в художественной речи (по материалам произведений Юрия Федьковича и Марии Матиос), которые родились в одном регионе, хотя жили в разное время.

Ключевые слова: диалектизмы, говор, художественная речь, текст, идиостиль.

Maria Tsurkan. Comparative characteristc of vernacularisms in the literary works of Yuriy Fedkovych and Maria Matios

The article studies the problem of using the vernacularisms in the literary language of the writers (on the works of Yuriy Fedkovych and Maria Matios) who were born in one area, though lived at different times.

Key words: vernacularism, saying, literary language, text, individual style.

Гуцульщина – перлина української землі, куточок дивовижної краси, мальовничої природи, стрімких скель, швидкоплинних річок, зелених полонин, своєрідних традицій і звичаїв, особливого побуту, неповторного мовного колориту, край, що своєю величчю й красою надихнув на створення мистецьких шедеврів не одного майстра слова, зокрема й Буковинського Соловія Ю. Федьковича, який говорив: „Най каже, що хто хоче, а я все своє: нема й нема кращого понад гуцульські гори...”.

Юрій Федькович (Осип-Юрій Гординський, 1834–1888 рр.) – видатний письменник ХІХ ст., який народився в селі Сторонець-Путилів (тепер селище Путила Вижницького району Чернівецької області), яке розташоване на межі між гуцульським і буковинським говорами південно-західного наріччя. Учився в приватній початковій школі в сусідньому селі Киселиці, потім у німецькій школі в Чернівцях. Служив в австрійській армії. Звільнившись з війська, до 1872 р. жив у рідному селі, займаючись громадською і творчою діяльністю, а також педагогічною практикою. У 1872 р. письменник виїхав до Львова, де працював у „Просвіті”. З 1876 р. до кінця своїх днів Ю. Федькович жив у Чернівцях, редагував українську газету „Буковина”. Перші свої твори писав німецькою мовою, проте згодом став творити українською. Творча спадщина письменника включає в себе поеми, оповідання, казки, переклади „Слова о полку Ігоревім”, драм Шекспіра та інші. Письменник усе своє життя присвятив національному відродженню рідного краю, мріяв про щасливу долю свого народу і вірив у нього: „Нарід се наша вся сила і оперте, його стараймо ся просвітити і піддвинути, пригорнути до себе, а тоді не журімо ся, відповідна повага нам усе найде ся” [19, с. 486]. У художніх творах буковинського Кобзаря найточніше та найглибше відтворено реальну гуцульську дійсність, мовне різнобарв’я, що допомагає зрозуміти естетичні особливості говіркової мови та ментальності гуцулів.

Про використання діалектних слів у творчості Ю. Федьковича писали І. Франко і Леся Українка, маємо спеціальні мовознавчі дослідження, зокрема праці М. Станівського, В. Грещука, Н. Бабич, І. Матвіяса, О. Криштанович, В. Берегеч (Заїць) та інших.

Гуцульщина стала джерелом натхнення, колискою художнього слова й для сучасної української письменниці Марії Матіос, яка пристрасно і велично всіма барвами слова змальовує красу чарівного й неповторного карпатського краю. Вона народилася 1959 року в селі Розтоки Путильського району Чернівецької області, яке розташоване на межі з Івано-Франківською областю. Закінчила філологічний факультет Чернівецького університету імені Юрія Федьковича. Керувала Спілкою письменників Чернівецької області. Була одним із засновників науково-популярного „Буковинського журналу”. Дебютувала в журналі „Київ” новелою „Юр’яна і Довгопол”. З 1992 року вийшли її поетичні збірки „Сад нетерпіння”, „На Миколая”, „Десять дек морозної води”, „Вогонь живиці”, „З трави і листя”, „Жіночий аркан”, численні повісті і романи „По праву сторону твоєї слави”, „Учора нема ніде”, „Щоденник страченої”, „Кілер для жінки в дзеркалі”, „Містер і місіс Ю в країні укрів”. Твори М. Матіос друкувалися в Україні, Канаді, США, Японії, Словаччині.

Її роман „Солодка Даруся” розійшовся рекордним для свого часу накладом у п’ятдесят тисяч примірників, а М. Матіос стала переможцем конкурсу „Книжка року” (2004 р.) та лауреатом

Національної премії України імені Шевченка (2005 р.). У 2007 році письменниця отримала Гран-прі конкурсу „Коронація слова” за роман „Майже ніколи не навпаки”.

Роман „Солодка Даруся” і книжку новел „Нація” було перекладено російською мовою і видано у Москві під назвою „Нація”. У перекладах російською мовою книжка потрапила в Білорусь, Азербайджан, Естонію, Татарстан. Сьогодні Марія Матіос живе і працює в Києві.

Мова творів М. Матіос рясніє буковинсько-гуцульською говіркою, що таїть у собі мудрість віків, вільнолюбство народу, таємничу і не розгадану досі глибочінь душі. Письменниця, увібравши серцем рідну їй мову, щедро вкладає її в уста своїх героїв, аби донести до читача життєдайну енергетику гуцульської душі. Продовжуючи мовні традиції Ю. Федьковича, Марія Матіос вміло й творчо вводить місцеві діалекти, намагаючись достовірно передати особливості гуцульської говірки, якою повсякденно спілкуються її країни. Прагнення обох майстрів слова до реалістичного відображення дійсності, змалювання соціальних та регіональних особливостей, відтворення естетичних уподобань та смаків, незважаючи на різний часовий простір, спонукає кожного з них до використання у своїх творах гуцульсько-буковинського говору як складової літературної мови.

Літературна мова як форма національної мови має одним із своїх джерел живомовну стихію. Народна розмовна мова – основа, на якій шляхом словесної майстерності видатних представників художнього слова постала нова українська літературна мова. В. В. Виноградов, який заклав міцний фундамент у дослідження художньої мови, справедливо зазначав, що „мова художньої літератури у своєму історичному розвитку не може вивчатися незалежно від історії загальнонародної розмовної мови та її відгалужень, а також від історії літературної мови” [3, с. 195]. Питання про використання місцевих діалектів у художній літературі досить актуальне і для сучасної лінгвістики, оскільки уможлиблює з’ясування проблеми взаємодії літературної мови та її діалектів на різних синхронних зрізах [5, с. 290].

Відомий український мовознавець Д. Х. Баранник стверджує, що народнорозмовний сегмент загальнонаціональної мови принципово відрізняється від її територіальних варіантів. Це різні за категорійними ознаками явища. Наріччя, говір, говірка являють собою історично зумовлені, територіально окреслені системи, а народнорозмовний складник динамічно доповнює загальнонародну мову системою фонетичних, лексико-фразеологічних та синтаксичних засобів [1, с. 19]. Щодо гуцульського говору, то сучасна дослідниця В. Грещук зауважує: „Гуцульський говір як один із найкolorитніших у південно-західному наріччі, який захоує чимало архаїчних мовних рис, здавна привертав увагу дослідників, передусім у плані з’ясування його походження, структурно-системних ознак, ареалогії, взаємодії з сусідніми діалектами і мовами, лексикографічного й лінгвогеографічного опрацювання” [6, с. 1].

Мета нашого дослідження – порівняти використання лексичних діалектів у мовотворчості відомих буковинських письменників Ю. Федьковича та М. Матіос, які в різний час у своїх творах репрезентували народнорозмовну стихію Гуцульщини та світ гуцулів. Саме тому ми поставили перед собою **завдання** – зіставити основні тематичні групи діалектної лексики, які використовували письменники з метою яскравого відтворення етнографічно-побутових картин.

Художні засоби у їхніх творах ґрунтуються на розмовних і фольклорних джерелах. Ю. Федькович і М. Матіос широко використовують рідні їм гуцульські та буковинські говори, які загалом близькі й розмежовуються невиразно. Мовотворчість кожного художника слова характеризується оригінальністю і самобутнім талантом, емоційною забарвленістю, індивідуальним письменницьким почерком, прагненням якнайточніше та якнайвиразніше відтворити ментальність буковинського етносу, його історію, культуру, світогляд, побут, звичаї, обряди, традиції та вірування.

І. Франко писав: „Гуцульському діалектові перший здобув славу в нашій письменстві Федькович. Правда, він не писав чистим гуцульським діалектом, але з погляду языка його діяльність визначає змагання – з діалектового ґрунту дійти до загальнолітературного языка” [20, с. 210]. Ю. Федькович, хоч і не мав вищої освіти, проте був надзвичайно освіченою людиною, майстерно володів не лише рідним йому гуцульським говором, а й тодішньою українською літературною мовою. Вміло переплітаючи красу і силу гуцульсько-буковинської говірки, яку він перейняв з мови народної пісні, таємничої казки, з сучасним йому словом, відомий письменник став одним із найкращих митців слова. Ю. Федькович часто згадував свою зведену сестру Марію, яка мала неабиякий вплив на мову свого брата, бо часто співала йому та розповідала легенди, казки, перекази. „Моя старша сестра знала невраховані казки і пісні руськонародні, – писав Ю. Федькович, – (у нас дома натурально, лиш по-руськи бесідовано), а же ми ся обоє так дуже любили, то я, хлопчиком бувши, раз у раз при ній ся

забавляв і всі такі співанки і казки переймав” [21, с. 114]. На формування мовної особистості письменника мала й мова українських письменників з Наддніпрянської України, зокрема Т. Шевченка, Марка Вовчка та інших, а також „його інтерес до народної творчості та етнографії тісно пов’язаний ще з однією, досі не відомою, сторінкою творчої спадщини, – з рукописною лексикографічною працею „Збірник рідших руських слів з Путилівського (Русс-Кімполунгського) окола на Буковині” [8, с. 119]. Жива народнорозмовна мова, особливо рідна митцю гуцульська говірка, природно вплелися в художнє тло його творів.

М. Драгоманов зазначав, що Ю. Федькович „став писати так, як говорили у селі, як співала его мати” [17, с. XXXIII], а Леся Українка у статті „Малоруські списателі на Буковині” справедливо писала: „Можна сказати, що кращого стиліста, як Федькович, не було і нема серед буковинських письменників...” [10, с. 63].

В. Лимаренко звернув увагу на „важливу й оригінальну рису Федьковича стиліста – уміння паралельно використовувати, поєднувати типово гуцульські та буковинські діалектні слова із типово східними, знаними з творів улюблених авторів Ю. Федьковича – Г. Квітки-Основ’яненка, Марка Вовчка” [11, с. 195].

І. Матвіяс вважає мову письменника зразком західноукраїнського варіанта, називаючи його „першим представником гуцульсько-буковинсько-покутської відмінності в західноукраїнському варіанті літературної мови” [12, с. 126].

Про М. Матіос як одну з найбільших сучасних прозаїків пишуть тижневики „Друг читача”, „Голос України”, „Літературна Україна”, „Дзеркало тижня” та ін. Щорічний альманах „Обличчя України” титулував М. Матіос „найбільш плідною письменницею України останніх двох років”. Літературна критика та масмедіа називають її як не „гранддамою української літератури” чи „Стефаником у спідниці”, то „чортиком, що вискочив із табакерки” [16, с. 6].

Павло Загребельний зауважував, що письменниця „сміливо і рішуче відкидає правила обережності і суспільних табу”, а Дмитро Павличко називає її книги прози „видатними непроминальними творами” [16, с. 6]. Літературну творчість М. Матіос високо оцінюють такі письменники і критики, як А. Дімаров, П. Осадчук, К. Писало, І. Римарук, Р. Семків, О. Сизоненко, В. Соболю, Т. Тебешевська, М. Якубовська та інші. Проте, незважаючи на посилену увагу до постаті Марії Матіос з боку критиків і літературознавців, мова її творів вивчена ще недостатньо.

Про близькість ідіостилю М. Матіос до В. Стефаника, який уміло поєднав літературну й діалектну мову, зауважив Д. Павличко: „Такого стефанівського лаконізму, лексичного багатства, взятого з гуцульського діалекту села Розтоки, де виросла Марія Матіос, у нашій прозі ще не було. А як було, то хіба лиш під пером покутських класиків, але й там літературна мова й діалект не були так органічно поєднані, як це бачимо у „Солодкій Дарусі” [16, с. 6]. Особливості авторського стилю письменниці досліджували сучасні мовознавці Ю. Вороніна „Ідіолектні порівняльні структури малої прози Марії Матіос з опорними компонентами фітонімами та зоонімами” [4], Ж. Колоїз „Діалектизми в романі Марії Матіос „Солодка Даруся” [9], І. Насмінчук „Проза М. Матіос: особливості індивідуального стилю” [15] та інші.

Характеризуючи діалектизми, зафіксовані у творах Ю. Федьковича та М. Матіос, варто зазначити, що найбільшу кількість серед них становлять саме лексичні діалектизми, а також діалектні фразеологізми, які відбивають особливості живого регіонального мовлення.

Серед лексичних діалектизмів виділяємо іменникові, які в свою чергу поділяємо на тематичні підгрупи.

Найбільш чисельними у творах Ю. Федьковича є *назви побутових реалій та сільського реманенту*, які репрезентовані такими гуцульськими діалектними номінаціями, як *барда* ‘теслярська сокира’, *бербениця* ‘дерев’яна посудина’, *берівка* ‘барильце’, *бесаги* ‘дві торби, з’єднані одним полотнищем, що їх носять перекинутими через плече’, *бланя* ‘гуцульський кожух’, *ватра*, *ватрак* ‘вогнище’, *горботка* вид жіночого одягу типу плахти, витканой з вовняної пряжі”, *джерга* ‘ковдра’, *драпак* ‘віник’, *кресаня*, *кресак* ‘чоловічий повстяний капелюх з прикрасами’, *киптар* ‘хутряна безрукавка’, *лудина* ‘одежина’, *лудіне* ‘святкове вбрання’, *маглівниця* ‘рубель’, *манатка* ‘хустина’, *ногавиці* ‘штани’, *пугар* ‘склянка’, *салаш* ‘хата’, *сардак* ‘верхній короткий рукавний одяг з домотканого сукна, оздоблений вовняними нитками’, *стрикуша* ‘сокира’, *судник* ‘посуд’, *тачівка* ‘качалка’, *терхи* ‘пакунки’, *тобівка* ‘торбинка’, *черес* ‘широкий шкіряний пояс з кишеньками і пряжками, переважно оздоблений’, *ширинка* ‘хустка’ та інші. Наприклад: *Ногавиці на ньому черчикові, як той жар, сардак чорний, бланений, сорочка рантухова, черес у п’ять пряжок, кресак у*

золоті та в павах, а **келех** хороцівський такий уже, що такий! (Ю. Федькович, Т. р. б., с. 317).

М. Матіос, як і Ю. Федькович, змальовуючи побут і діяльність гуцульського населення, особливого значення надає використанню діалектного лексикону цієї ж групи. У романі „Солодка Даруся” зафіксовано діалектизми: *баняк* ‘каструля’, *бесаги* ‘дві торби, з’єднані одним полотнищем, що їх носять перекинутими через плече’, *бужарня-возниця* ‘дерев’яна споруда для коптіння м’яса димом’, *ватра* ‘вогнище’, *вироб’єски* ‘взуття, святкові постоли з телячої шкіри’, *виходок* ‘нужник, убиральня’, *гарчик* ‘дерев’яний глечик’, *джерга* ‘ковдра’, *дримба* ‘гуцульський губний музичний інструмент’, *капці* ‘взуття’, *ковбчик* ‘колода’, *колітка* ‘замок’, *ліжчик* ‘кустарний килим, коць’, *маглівниця* ‘рубель’, *міщулик* ‘мішечок’, *нафта* ‘гас’, *пасок* ‘ремін’, *рупец* ‘рюкзак’, *сардак* ‘верхній короткий рукавний одяг з домотканого сукна, оздоблений вовняними нитками’, *фалди* ‘складки на одязі’, *фіра* ‘віз’, *хороми* ‘сіні’, *царинка* ‘пасовисько’. Наприклад: *Сіявся сніг із дощем – то люди вбиралися по-зимовому: у куфайки і старі сардаки* (М. Матіос, С. Д., с. 156).

У творах обох письменників спільними назвами побутових реалій та сільського реманенту виявилися діалектизми *бесаги*, *ватра*, *джерга*, *маглівниця*, *сардак*, що засвідчує спільне походження авторів й активне вживання слів протягом тривалого часу на території Гуцульщини. Така діалектна усталеність доводить живучість розмовної лексики як однієї з найбільш характерної ознаки мовлення просторово окресленого географічного масиву. Наприклад: *Парубки вже знають свою службу: ще до опівночі повстають, повибричуються, поприбираються, як лицарі, плоски в дзьобні, колачі в бесаги, посідають собі на гарні сідлані коники та гайда зустрічати сторонське парубоцтво <...>* (Ю. Федькович, Л.-з., с. 243). *<...>: Юрко зникав з села невідомо як, але завжди вертався додому серед білого дня з порожніми бесагами за плечима, ніби міряв дорогу після утомливих, та успішних базарних торгів* (М. Матіос, С. Д., с. 158).

Важливу роль у житті гуцульського селянина, оточеного густими лісами, запашними полями, чистоводими озерами, відіграють тварини і птиця, які є невідмінним атрибутом господарства. У давній приказці говориться: „Нема овец (=овець) коло хати – не меш мати в шоси врати”. Гуцульські **назви тварин, звірів і птиці** у творах Ю. Федьковича відбиті в номінаціях *дроб’єта* ‘вівці’, *жерва* ‘дикий пес’, *тулак* ‘вовчєня’, ‘ведмежа’, *виза* ‘риба’, *в’яза*, *язя*, *гашечка* ‘гадюка’, *гадярка* ‘змія’, *буркун* ‘голуб’, *дузі*, *дузіньки* ‘голуби’, *кавка* ‘ворона’, *когут* ‘півень’, *кругав’я*, *половик* ‘яструб’, *пантарка* ‘цесарка’, *кукул* ‘зозуля-самець’, *трюх* ‘індик’. Наприклад: *Ходи, аж не здохнеш в нечистім десь краю, Де дзвони не дзвони, не піє когут* (Ю. Федькович, Нов., с. 107).

Лексичні діалекти на позначення домашніх тварин, свійських та диких птахів, звірів, зокрема плазунів, зафіксовано й у романі М. Матіос. Їх кількість порівняно з попередньою тематичною групою значно менша, проте важлива і невід’ємна у відображенні матеріального та духовного світу етнічної групи гуцулів. Це слова *дріб* ‘вівці’, *гадина* ‘змія’, *гидь* ‘гадюка’, *каня*, *половик* ‘яструб’, *огир* ‘жеребець’. Наприклад: *І чує він якусь неясну тривогу, так, нібито зараз його має украсти оцей половик, що мертво висить над карком, як над мершею, ніби справді цілиться в саме тім’я* (М. Матіос, С.Д., с. 111).

Спільними лексичними діалектними одиницями на позначення назв тварин, звірів і птахів у мовотворчості письменників, хоч із певними фонетичними видозмінами, є *дроб’єта* (у тв. Ю. Федьковича) і *дріб* (у тв. М. Матіос) як відповідники до слова ‘вівці’. Цікавим і часто вживаним обома письменниками є діалектні лексеми на позначення концептів ‘змія’, ‘гадюка’. Мабуть, таке явище зумовлене певними магічними віруваннями гуцулів, генетичним страхом та особливим ставленням до отруйних плазунів. Змію часто ототожнювали з нечистою силою, тому намагалися якомога рідше згадувати її. Ю. Федькович використовує діалект *гадярка* як відповідник до слова ‘змія’, а діалектними одиницями *в’яза*, *язя*, *гашечка* називає ‘гадюку’. У романі „Солодка Даруся” М.Матіос на позначення ‘змій’ використано назву *гадина*, а ‘гадюка’ – *гидь*. Слово ‘яструб’ у творах обох письменників позначено спільним діалектизмом *половик*, проте в окремих реченнях Ю. Федькович використовує слово *кругав’я*, а М. Матіос – *каня*.

Гуцули, живучи серед розмаїття карпатської флори, постійно вивчали властивості рослин і збирали їх з різною метою, зокрема з лікувальною. У давні часи окремі рослини використовували як магічне приворотне зілля, пізніше – як релігійні символи, також назви рослин зустрічаємо у гуцульських казках, легендах, переказах, піснях. Рослинами прикрашають оселі, подвір’я, вишивають одяг та інші вироби, плетуть вінки, використовують у різних народних обрядах.

Ю. Федькович у своїх творах використав такі гуцульські **назви рослин**, як *дівина* ‘рослина’, *бриндуші* ‘перші весняні квіти’, *змайовина*, *зродзіля* ‘рід зілля’, *матридуна* ‘приворотне зілля’,

малаковина 'трава на заболоченій низині', брост 'галуззя', краця 'кущ', ружа 'квітка', ваї 'вербові гілки', глог 'терен', чагір 'молодий буковий ліс', дерен 'кизилове дерево', шкорих 'горобина'. Наприклад: *А у лісі в матридуні Сидить сидить собі пишно-думно Циганочка молодая – Матридуну обриває* (Ю. Федькович, Ц., с. 154).

Уже з перших сторінок роману „Солодка Даруся” М. Матіос ми бачимо ставлення головної героїні твору – Дарусі до рослин. Сусідка дівчини Марія розповідає про те, як Даруся „...сирота, носила викопане коріння по селу, як дитину. Загорнула в ковдру, якою сама вкривається, притиснула до грудей та й гріє, а принесла – розповиває, ну чисто тобі, як дитину” (М. Матіос, С. Д., с. 5). А далі автор пише: „Даруся сидить на теплій, іще майже літній землі, гладить веселі голівки айстр” <...> (М. Матіос, С. Д., с. 5). Такі розповіді-описи допомагають читачеві глибше зрозуміти ставлення Дарусі та її сусідок до рослин, зокрема квітів.

Щодо лексичних діалектизмів на позначення рослин у романі М. Матіос, то нами зафіксовані такі: афинка 'чорниця', барабуління 'картоплиння', георгіни 'жоржини', ружа 'квітка', 'троянда', фасуля 'квасоля', шушерепок 'гриб'. Наприклад: *А то ж говорить – ніби те „ви” смакує, і пережовує, і розгладжує, і перекочує між зубами, як солодку афинку чи ожину* (М. Матіос, С. Д., с. 91).

Ю. Федькович і М. Матіос, описуючи різні види квітів, використовують як родову назву квітів лексичний діалектизм ружа, який є поширеним на території, де проживають носії гуцульсько-буковинської говірки. Наприклад: *Постелися дорогов ти, стокротна руже, Аби му на терновий світ любо ступити* (Ю. Федькович, Н. д., с. 52). *Але за якусь мить зрозуміла, що вона не бачить жінки, а лише рукави її явно не простої недільної – а святошної, може, навіть великодньої – сорочки, з густими червоно-жовто-зеленими ружами у дрібний-дрібнюсінький хрестик, з великими круглими китицями-зав'язками* (М. Матіос, С. Д., с. 150).

Гуцульськими діалектними лексемами засвідчені *назви осіб за спорідненістю та свояцтвом*.

До батьків, як правило, зверталися на „Ви”: до матері – 'неньо', пані-матко', до батька – 'ненью, 'бадечку', 'дядю'. Важливу роль у житті людини виконували її хресні батьки, тому до них ставалися з особливою повагою, адже вони несли відповідальність перед Богом за долю своїх похресників.

Цю лексико-семантичну групу в творах Ю. Федьковича репрезентують діалектні назви бадіка 'старший брат', бадечко, бадічко, дедьо, дядик, неньо 'батько', неня 'мати', вуйна 'дружина брата матері', нанашка 'хресна мати', тета 'тітка, мати або батькова сестра', фіна 'похресниця', шватер 'шурин'. Наприклад: *Аж тут Марія (Якова молода) без духу в хату. – Бадічку, - каже, - за вами якийсь вояк питає* (Ю. Федькович, Т. р. б., с. 317).

Лексичні одиниці вуйко, вуйна є спільними в творах обох митців слова, оскільки, незважаючи на часовий простір, активно використовуються й досі у мовленні гуцулів. Вони є загальними назвами чоловіків і жінок, а також назвами родичів – дядька по батькові чи матері: *А хто винен? – Вуйна винна, Бо моргати не повинна* (Ю. Федькович, А. х. в., с. 119). ... *Вуйко Василь – материн брат у третьому – дивився на Михайла і співчутливо, і сердито водночас <...>* (М. Матіос, С. Д., с. 177). – *Дарусю, тато казав, що вночі до вас приходили вуйки...* (М. Матіос, С. Д., с. 168).

У „Солодкій Дарусі” натрапляємо на діалектні номени, які вказують на вікові особливості осіб (верстак 'ровесник', відданиця 'дівчина шлюбного віку', годованка 'дитина, взята на утримання'). Наприклад: *Моїх верстаків забирають* (М. Матіос, С. Д., с. 142).

У Ю. Федьковича більш поширені слова легінь 'парубок, дорослий хлопець', флекев 'парубок'. Наприклад: *А легіні наші мов не видять, що дівчата в'януть* (Ю. Федькович, С. н. н., с. 266).

Ще одну групу гуцульських діалектних назв осіб, засвідчених у художній мові обох письменників, становлять лексичні одиниці, що вказують на *соціальні та інші відносини між людьми, рід їх діяльності*. Система стосунків гуцулів була складною та неоднорідною, адже мала місце на всіх рівнях: у соціальній, економічній, духовній сферах; під час праці та відпочинку; у середовищі „своїх” і „чужих”; під впливом етнічної свідомості, релігії та світоглядних засад. Ю. Федькович описав такі відносини за допомогою лексичних діалектизмів субір 'громада', 'товариство', ватрак 'помічник ватага', челідь 'жінки', двірник 'старшина', 'війт', профуз 'тюремний наглядач', збірі 'кати', секман 'наймач', калфа 'ватажок', крепак 'бідняк', збуї 'розбійник', воскарка 'ворожка', фірман 'візник'. Наприклад: *Ватрак знаходиться в однім закамарку, - але так, що лиш блиск вогню відбиваєсь і цілу подрю освічає* (Ю. Федькович, Дов., с. 358).

М. Матіос, відтворюючи характер взаємовідносин між гуцулами, використала діалектні слова газда 'господар', дідич 'поміщик', примар 'сільський староста', любас 'коханець', любка 'коханка'. Наприклад: ... *Дідич був грамотний, акуратний і чистий, а який поганий та лютий був до людей* (М. Матіос, С. Д., с. 117).

Слово 'візник' у текстах Ю. Федьковича та М. Матіос позначене однаковою діалектною номінативною одиницею *фірман*, значення якої не має жодних лексичних відтінків. Наприклад: *Аж тут і приїжджають дві брички: у одній сидить генерал з молодим офіцером, Тоній з **фірманом** на козлі, а у другій – якийсь огрядний зарослий комісар з двома жандармами* (Ю. Федькович, Жов., с. 337). *Як уже він домовлявся у кожному селі та все з іншим **фірманом** – Бог його знає* (М. Матіос, С. Д., с. 61).

Серед слів цієї групи в романі М. Матіос часто зустрічаємо діалектизми, що відображають інтимні стосунки чоловіка і жінки, як шлюбних, так і позашлюбних (*любас, любка*). Розповідаючи про щирі почуття Михайла і Матронки, М. Матіос устами героїв твору порівнює їх із пристрасними відношеннями Довбуша та Дзвінки. Сільські парубки, прозвавши закоханого Михайла Довбушем, казали: „...*дивіться, одну **любку** має, аби не вмер через неї...*” (М. Матіос, С. Д., с. 180).

Релігійне вірування гуцулів є поєднанням елементів язичництва та християнства. І хоча гірське населення, як і весь український народ, є сповідником християнської віри та моралі, проте дохристиянські часи залишили свій відбиток у свідомості гуцулів. Вони і досі вірять у надприродну силу різних духів (демонів). Окрему групу лексичних діалектів у мовотворчості обох письменників становлять *назви міфічних істот*. Зокрема у творах Ю. Федьковича зафіксовано лексеми *арешник, нетрудний, щезник, яведа* 'чорт', *бісиця* 'чортиця', *маявка* 'мавка', *малфівниця* 'відьма'. Наприклад: *На сеї **бісиці** прокляту голов!* (Ю. Федькович, Дов., с. 402).

Оскільки М. Матіос виховувалась в етнокультурному середовищі гуцулів, то світоглядні уявлення її героїв про існування потойбічної сили відображені у поодиноких міфічних лексемах таких як *дідько, щезник* 'біс', *мерша* 'мертвичина', *нявка* 'мавка', *потопельник* 'утопленик'. Наприклад: *Другу добу чи не третина черемошнянської мужської челяді шукала Матронку – а жінка щезла, як річкова **нявка*** (М. Матіос, С. Д., с. 100).

Гуцули вважали, що непристойним і небезпечним із усіх демонів є чорт, проте були переконані в тому, що кожен багач має хатнього чорта і користується його послугами. Ю. Федькович і М. Матіос використовують діалектний номен *щезник* з метою обережного ставлення до подібних міфічних істот. Наприклад: *І чо ж би тутки заспівати годі, Де кожде вільне, кожде на свободі, Де навіть **щезник** пробувати любить, Як доста світом душой си нагубить* (Ю. Федькович, Веч., с. 44). <...> *ввірвалися серед ночі з лісу, вчинили у хаті погром, напудили зброєю, пограбували і щезли, як **щезники*** (М. Матіос, С. Д., с. 162).

Привертають увагу й гуцульські діалектні *назви абстрактних понять*, зокрема Ю. Федькович, описуючи стан людини, її почуття, риси характеру, народну мораль суспільства, використав лексеми *гир* 'диво', *дума* 'гордість', *змаза* 'ганьба', *кеп* 'глум', *люба* 'кохання, любов', *парть* 'талан', *пільма* 'гнів', 'злість', *покліч* 'слава', 'поголовка', *фудулія* 'гордість'. Наприклад: *Слухайте тільки, як з мене **фудулію** вигнали* (Ю. Федькович, Оп., с. 321).

У романі М. Матіос подибуємо абстрактні діалектизми *люба* 'кохання, любов', *хіль*, *охіль* 'бажання', 'любовна пристрасть', *кортячка* 'нетерпіння'. Наприклад: [Варварка – Гафійці:] – *Уже як таке мене питаєте, то скажу по правді: цю **охіль** до гріха мені передала моя бабка, як весільний посаг* (М. Матіос, С. Д., с. 41).

Слова-номінації об'єктів чи суб'єктів кохання відомі в мовознавчій науці як афектоніми, які, як правило, стилістично марковані. Зокрема діалектну лексему '*люба*' використали обидва автори, описуючи людські стосунки та почуття кохання. Закохана людина найчастіше відчуває себе щасливою, проте і Ю. Федькович, і М. Матіос зауважують, що через невзаємне кохання життя часто стає беззмисловим, а страждання додає смутку, хвилювань. Наприклад: *Нічо так чоловікові віку вже не укоротає, як та **люба*** (Ю. Федькович, Л.-з., с. 242). <...> *Ще дивіться, через таку **любу** згине чоловік* (М. Матіос, С. Д., с. 123).

Багато трагедій пережив гуцульський народ, складні часи полонізації та австрійської окупації, лихоліття сталінських репресій, проте зберіг вірність своїй прадідівській землі, не втратив свої етнічні особливості. Саме тому низку гуцульських діалектних слів, ужитих у творах буковинських майстрів художнього слова, становлять *назви військової термінології*. Відображаючи різні історичні періоди життя гуцулів, описуючи військовий устрій, Ю. Федькович використав ряд діалектних слів, зокрема *близниця* 'дводольна рушниця', *вірбиль* 'барабанний дріб', *гвер*, *кріс* 'рушниця', *канони* 'гармати', *карабеля* 'шабля', *касарня* 'казарма', *натанка* 'мундир', *лекман* 'лейтенант', *манта* 'жовнірський плащ', *некрут* 'рекрут', *облюзунок* 'зміна варті', *фрайтер* 'єфрейтор'. Наприклад: *Таже я нічо не кажу, пане **фрайтер**, прошу послушно* (Ю. Федькович, Ш. С., с. 286).

Змальовуючи життя гуцулів на Галичині та Буковині різних окупаційних режимів, передаючи

напружені стосунки між українською більшістю і румунською, німецькою, радянською адміністраціями, описуючи військову службу, М. Матіос використала окремі слова цієї лексико-семантичної групи, а саме *звер*, *кріс* ‘рушниця’, *канони* ‘гармати’. Наприклад: *Чоловік був у вуйковому кептарі, з крісом по через плече і в зеленому капелюсі* (М. Матіос, С. Д., с. 179). Такі ж лексеми ми зафіксували й у творах Ю. Федьковича, що свідчить про сталість окремих діалектних лексем у гуцульському говорі, незважаючи на тривалий часовий проміжок.

Невелику кількість гуцульських діалектних слів становлять *назви страв, напоїв*, які змальовують особливості народної кухні, що завжди була і буде для кожного народу такою ж спадщиною, як мистецтво чи різноманітні ремесла. Гуцульська кухня ще з давніх часів відрізнялась своєю різноманітністю та цікавою і здоровою рецептурою. Використання для приготування страв різноманітної тваринної і рослинної сировини, раціональні способи їх приготування роблять ці страви поживними, смачними, соковитими й ароматними.

У творах Ю. Федьковича зафіксовані лексеми *арак* ‘міцний спиртний напій’, *банужа* ‘бануш, страва з кукурудзяного борошна’, *вікар* ‘сухий сир’, *дзер* ‘сироватка’, *звар* ‘напій із приворотного зілля’, *обарінок* ‘бублик’, *натинка* ‘страва з лободи’, *набіл* ‘молочні продукти’, *чірок* ‘куліш’. Наприклад: *А як тобі для твого стрільця Зварочку треба буде...* (Ю. Федькович, Дов., с. 363).

М. Матіос використала такі діалектні назви страв, як *кулеша* ‘страва з кукурудзяного борошна’, *фасулі* ‘квасоля’, *чір* ‘собача їжа, каша’. Наприклад: *Бере хліб або кулешу, мисочку повидла, горнятко окропу – і їсть собі хоч до полудня, а хоч до вечері, а хоч і до серед ночі може встати й зачерпнути ложку-дві* (М. Матіос, С. Д., с. 20). У мовотворчості обох буковинських письменників зустрічаємо назви страв з кукурудзяного борошна, яке є важливою складовою багатьох гуцульських страв.

Поведінка людей у суспільстві, їх характеристика за способом життя відображені в діалектних лексемах, що становлять окрему групу *оцінних назв людей*. Мова художніх творів буковинського Кобзаря рясніє іменниковими діалектами-номенами *друк* ‘ледащо’, *галган* ‘гультай’, *гладкодзус* ‘ледар’, *гайта*, *нешта*, *хабалиця* ‘повія’, *жус* ‘боягуз’, *лютр* ‘зла людина’, *проходан* ‘волоцюга’, *чмут* ‘пустун’, *халпетеї* ‘злodingка’, *хараман*, *штурмак* ‘ошуканець’. Наприклад: *Або тобі, може, легше буде, як зроблять якого штурмака капралом, а ти йому будеш мусив честь вести?* (Ю. Федькович, Ш. С., с. 286).

Оцінні лексичні одиниці з негативною семантикою засвідчено й у романі М. Матіос, зокрема такі, як *зарізяка* ‘убивця’, *фойда*, *фурія*, *шельма* ‘повія’. Наприклад: *...вони отако прийшли, ти їх тихо-мирно впустив у двері, а вони, зарізяки, давай вікна троцити, та псів лякати...* (М. Матіос, С. Д., с. 165).

Буковинські митці слова різними діалектними назвами засуджують жінок легкої поведінки – *повій*, поведінка яких суперечила моральним принципам, які були основою справжньої християнської сім’ї.

Отже, велика кількість іменникових діалектних слів у художній мові обох митців свідчить про їх глибоке знання та відчуття образних можливостей гуцульського говору. За допомогою діалектизмів-іменників письменники відтворили не лише конкретні реалії життя гуцулів, а й зуміли описати світогляд та уподобання рідного народу, дух тієї чи іншої історичної доби.

Серед гуцульської діалектної лексики, широко використаної у творах Ю. Федьковича та М. Матіос, окрему групу становить *ознакова лексика*. Буковинський Соловій використав діалектні прикметники *благий* ‘добрий’, *головний* ‘небезпечний’, *гулавий* ‘дурнуватий’, *інцинатий* ‘злий’, *каправий* ‘із запаленими очима’, *клапатий* ‘розпатланий’, *нестановитий* ‘непостійний’, *обмівний* ‘готовий обмовляти’, *сторонський* ‘сусідній’, *файний* ‘гарний’, *шанталавий* ‘незграбний’. М. Матіос використала такі діалектні прикметники: *мняцканий* ‘зімнутий, неспасований’, *первий* брат ‘двоюрідний брат’, *каламітний* ‘заводій’, *шпаровитий* ‘винахідливий, метикуватий’. Наприклад: *...Чоловіче, чи ти видів колись їх коло людей як будь, із латками, помняцканими, ніби їх пси тягали?* (М. Матіос, С. Д., с. 116).

Прикметникові діалектні номени виконують у творах описову функцію, що сприяє кращому і точнішому розумінню особливостей гуцульського говору, його колоритності, природності.

Художня мова буковинських митців слова фіксує й гуцульські *діалектні дієслова*, серед яких окрему групу становлять назви на *позначення руху, переміщення у просторі*. Зокрема Ю. Федькович вжив такі лексеми, як *бричитися* ‘голитися’, *буришкати* ‘двигати’, *гайтувати* ‘полювати’, *доматарувати* ‘господарювати’, *зубеляти* ‘нуздати’.

У творах М. Матіос зафіксовані дієслівні збудови *зникнути*, *цезнути*, *ладувати* ‘вантажити’, *п’їланитися* ‘лізти, дертися’, *присилити* ‘прив’язувати’, *спацірувати* ‘прогулюватися’, *траджувати* ‘нести, переміщати’. Наприклад: *Може, йому також хтось дивує, як дивує тепер Михайло Курикові і*

тим, що **здиміли** з Куриком по той бік (М. Матіос, С. Д., с. 110). Вікно Михайло ще два тижні тому **відтраджував** мельникові, а крупи забрати не встигнув (М. Матіос, С. Д., с. 113).

У мовотворчості обох письменників зафіксовані регіональні дієслова, що описують **емоційний стан людини**: *банувати* ‘тужити, журитися’, *дуфати* ‘надіятися’, *зомпити* ‘сумніватися’, *коїти* ‘заспокоїти’, *углагоїти* ‘заспокоїти’ (з тв. Ю. Федьковича).

У романі „Солодка Даруся” М. Матіос засвідчено такі дієслова, як *вадитися* ‘сваритися, сперечатися’, *глагоїти* ‘заспокоювати’, *збоятися* ‘злякатися’, *каламотити* ‘крутити, колотити’, *флинькати* ‘плакати, схлипувати’. Наприклад: [Попович – Михайлові:] ...Як нова влада, Міську, приходить людям голови **каламотити**, то вона має бути *ступенна*, *спокійна*, *аби втихомирити народ*, як хоче, *аби було добре там*, куди вона приходить (М. Матіос, С. Д., с. 118).

Серед дієслівних гуцулізмів фіксуємо й діалектизми на позначення **фізичного стану людини**. Художня мова буковинського Кобзаря фіксує такі лексеми, як *бізувати* ‘могти’, *пазити* ‘стежити, пильнувати’, *пацити* ‘азнати лиха’, *путерувати* ‘могти’, *суфєряти* ‘терпіти’. У романі М. Матіос зафіксовані дієслова *видіти* ‘бачити’, *замельдувати* ‘повідомляти’, *мольфарити* ‘чаклувати’, *слонити* ‘присипляти’, *спрутити* ‘напнути’, *трафитися* ‘потрапити’, *пазити* ‘пильнувати, стежити’, *чипіти* ‘бути нахиленим’. Наприклад: [Лупул – Михайлові:]... **Замельдувати – замельдуй**, але ні на кого *твердо не сподівайся* (М. Матіос, С. Д., с. 112).

Спільним діалектизмом на позначення фізичного стану людини в мові творів обох письменників є дієслово *пазити*. Наприклад: *Запустив роботи*, на люди не показується, лиш *жінку з дитиною пазить*, так ніби ніхто до нього не мав *гризоти* (М. Матіос, С. Д., с. 123).

Використання у художніх творах дієслів-діалектизмів у поєднанні з дієсловами літературної мови допомагає стилізувати мовлення героїв, максимально відтворюючи локальний мовний колорит гуцульського говору. Письменники намагалися відобразити загальну тональність гуцульської говіркової стихії, одночасно збагачуючи літературну мову живими природними компонентами.

Виразно діалектномаркованими є **прислівники**, які заманіфестовані у творах Ю. Федьковича лексемами *банно* ‘тужливо’, *борзо* ‘швидко’, *доста* ‘досить, достатньо’, *наукірки* ‘навмисно’, *тогід* ‘торік’, *ялібно* ‘гарно, святково’.

З-поміж прислівників, зафіксованих у мовотворчості М. Матіос, виділяються діалектні номени *борзенько* ‘швидко’, *доста* ‘досить, достатньо’, *направду* ‘насправді’, *файно* ‘гарно’, *фертик* ‘по всьому’. Наприклад: *І хто з них тепер дурний, чи Марія, чи її син, чи обидвоє зразу, Даруся направду не знає* (М. Матіос, С. Д., с. 13).

Окремі лексеми цієї групи є спільними у мовотворчості обох митців, зокрема прислівники-діалектизми *доста*, *борзо* (*борзенько*). Наприклад: *Іду вздовж цвинтаря, а вже вечоріє, а я зроду боялася цвинтарів, іду борзенько, під ноги дивлюся та „отче наш” напросяк кажу* (М. Матіос, С. Д., с. 29).

Діалектна фраземіка представлена у творах обох буковинських письменників оригінальними стійкими словосполученнями, які є тими мовними відгалуженнями, що мають відмінності на різних мовних рівнях порівняно з літературною мовою і виступають варіантами фразеологізмів, уживаних у літературній мові. За словами Н. А. Москаленко, діалектні фразеологізми „вносять у художнє струмись свіжості, надають йому більшої колоритності й естетичної краси, посилюють його пізнавальну вартість, сприяють стислості, пружності опису” [14, с. 23].

Найбільш уживаними **діалектними фразеологізмами** у мовотворчості Ю. Федьковича є такі: *Богом не питати* ‘на Бога не зважати’, *боля обходити* ‘хворіти’, *весну робити* ‘виконувати весняну роботу’, *гандри бити* ‘гуляти’, *голову загірити* ‘впитися’, *далі нас заплатите* ‘згодом нас купите’, *з усією всюду* ‘звідусіль’, *кепи бити* ‘кепкувати’, *на відмах рубатися* ‘вести бій’, *на мгли ока* ‘вмить’, *не всігди в середу Петра* ‘не завжди кому-небудь щастить у чомусь’, *роги чесати* ‘приятелювати’, *честь вести* ‘віддавати честь’, *у три косиці* ‘дуже сильно’. Наприклад: *Доки ще стояли на Рошоші по квартирах, то все перепадало по копійчині від дівчат, коби здоровенькі, а тепер і те урвалося. Не всігди в середу Петра* (М. Матіос, Ш. С., с. 283).

М. Матіос вплітає у мовлення своїх героїв наступні діалектні фразеологізми: *бола скосила* ‘захворіла’, *Бога за бороду злпала* ‘гордовита’, *ближиться дорога до Йорчихи* ‘час помирати’, *барву уздріти* ‘щось невідоме’, *дати уписників* ‘вдарити’, *діточок наклепати* ‘народити дітей’, *най Бог боронить* ‘нехай Бог оберігає’, *не мати смальцю в голові, а Бога в череві* ‘не бути розсудливим’, *фамілія на пси зійшла* ‘виродилась родина’, *фіра без дишла* ‘мало значуща річ’, *шляк би го був трафив* ‘витримати удар’. Наприклад: *Вже ближиться нам до Йорчихи дорога* (М. Матіос, С. Д., с. 185). У романі „Солодка Даруся” Йорчиха – жінка, хата якої стояла на краю села, поряд із сільським кладовищем.

Характеризуючи діалектну лексику Ю. Федьковича та М. Матіос, варто зазначити, що у мові їхніх творів, незважаючи на часову відстань, є багато спільних діалектних лексем. Зокрема, це назви *бесаги* 'торба', *джерга* 'ковдра', *ватра* 'вогнище', *маглівниця* 'рубель', *дріб*, *дроб'єта* 'вівці', *половик* 'яструб', *вуйна* 'тітка з боку матері', *вуйко* 'дядько з боку матері', *щезник* 'біс, дідько, чорт', *люба* 'любов', *кріс*, *гвер* 'рушниця', *канони* 'гармати', *глагоїти* 'заспокоювати', *пазити* 'пильнувати, стежити', *борзо* 'швидко', *доста* 'досить, достатньо'.

М. Матіос пояснює сама частину діалектних слів, вжитих у романі, з метою полегшення розуміння читачем особливостей гуцульського мовлення. Зокрема, посторінково письменниця тлумачить зміст слів *георгіни*, *дримба*, *дямба*, *чір*, *кавальчик*, *мольфарити*, *фалди*, *вверемність*, *дріб*, *чипіти*, *слонити*, *вадитися*, *шпаровитий*, *міщулик*, *сардак*, *кучерявий*, *каламутний*, *крішечка*, *половик*, *мерша*, *нафта*, *зраджувати*, *флинькати*, *вироб'єки*, *мняцканий*, *каламотити*, *глагоїти*, *п'їланитися*, *фертик*, *спрутити*, *люба*, *каня*, *первий*, *рупцак*, *верстак*, *колітка*, *возниця*.

Однакові діалектизми у мовотворчості письменників свідчать про їх спільне територіальне походження, глибокі знання і тонкі відчуття живої народної мови. Звичайно, художня мова буковинського солов'я налічує набагато більше яскравих прикладів південно-західного наріччя, ніж мова М. Матіос, проте окремі твори письменниці („Солодка Даруся”, „Майже ніколи не навпаки”) відображають мовні традиції широкого використання розмовних і фольклорних діалектів у поєднанні з літературною мовою. Гуцульські і буковинські діалектизми майстер слова використовує як віддзеркалення мовних надбань, збережених народом. Про це, зокрема, зауважує П. Ю. Гриценко, підкреслюючи, що діалектизм у художньому творі – це один із виявів багатогранного процесу взаємодії діалектів і літературної мови: вплив літературної мови прискорює стирання відмінностей говорів, перебудову їх структури, зміну функцій їх елементів; разом з тим літературна мова живиться діалектизмами як засобом реалізації художнього задуму [7, с. 36]. За допомогою лексичних діалектизмів М. Матіос підкреслює виразність багатства і красу народних говірок, їх зображально-естетичні можливості. Мова буковинських гуцулів і їхній фольклор стали джерелом словесних образів письменниці. Зникнення окремих слів-діалектизмів у розмовному мовленні людей відображає процес їх олітературнення, який є закономірним. Однією із сфер олітературнення є мова художнього стилю, яким написані твори Ю. Федьковича та М. Матіос. Зрозуміло, що окремі лексичні діалектизми увійшли чи входять до реєстру загальнономовного словника, у мовний потенціал стилістичних засобів. Інші залишаються „непоміченими” як ідіостильові компоненти тексту, знаки національної мовної картини світу кожного письменника [2, с. 106].

Використання обома письменниками у своїх творах лексичних діалектизмів, що лежать в основі гуцульського, буковинського і покутського говорів, є свідченням невимушеної природної ситуації відображення народної мови, що стихійно, без спеціальної стилістичної настанови впліталася в канву художнього мовлення. Звичайно, жоден із названих митців слова не писав діалектом, а використовував його як художній засіб, який допомагав наблизитися читачеві до реалій повсякденного життя гуцулів і буковинців.

Творчість обох письменників, що ввели в літературний обіг живу народнорозмовну мову в системі її структурних рис, функціональних засобів, внесла новий струмінь в літературне мовлення, у традиційно літературні форми і типи монологічної та діалогічної мови, оновила систему засобів композиційно-стильового оформлення твору і винесла на апробацію нормативної мови низку структурних типів розмовного мовлення.

Зокрема, активізація діалектних засобів у художніх творах пояснюється, очевидно, тим, що письменники є вихідцями з певного діалектного середовища, проте вони використовують діалектизми з метою відображення колориту описуваної місцевості, особливостей мови населення, типізації характерів.

Гуцульські й буковинські говіркові риси у творах обох митців слова зустрічаємо як в авторській мові, так і в мові персонажів і, незважаючи на їх кількість, зміст переданого легко сприймається читачами різних етнічних районів України. Використання розмовних і фольклорних елементів у мові творів Ю. Федьковича утворює своєрідний сплав з тодішніми західноукраїнським і східноукраїнськими варіантами літературної мови, також певна кількість слів походить з покутського, наддністрянського, бойківського й закарпатського говорів. Письменник використовував діалектні елементи у художніх текстах як невід'ємний складник літературної мови.

Тоді як Ю. Федькович репрезентує буковинське мовлення к. XIX ст., М. Матіос відтворює гуцульський говір п. XX ст.

М. Матіос також вплітає в тканину своїх творів покутсько-буковинські говірки, які входять до

складу південно-західного наріччя. Вона вводить у пряму мову лексичні елементи, за якими впізнаються особливості говірки. При цьому діалоги сільських жінок у романі „Солодка Даруся” виокремлено графічними засобами, відмінними від авторського тексту.

Мовотворчість Ю. Федьковича та М. Матіос, незважаючи на різні історичні періоди написання їх творів, має багато спільних фонетичних, граматичних й лексичних говіркових елементів, проте кожний структурний рівень виявляється по-особливому. Письменники, відображаючи реалії повсякденного життя гуцулів і буковинців, уводять у текст зразки діалектної мови з метою віддзеркалення особливостей мовної свідомості людей певної історичної доби, їхнього образного мислення, формування мовної картини регіону. Варто зазначити, що художня мова Ю. Федьковича більш насичена діалектами, ніж твори М. Матіос. Це пояснюється становленням сучасної української мови та оточенням, серед якого творили митці. Проте активне використання діалектних елементів у художній мові на сучасному етапі розвитку української літературної мови є підтвердженням того, що і сьогодні говори залишаються джерелом її збагачення.

Література

1. Баранник Д. Народнорозмовний складник лексичної та фразеологічної систем національної мови (на захист розмовного стилю) / Д. Баранник // Мовознавство. — 2008. — № 4—5. — С. 18—31.
2. Биби́к С. Оповідність в українській художній прозі. Монографія / Світлана Биби́к. — Київ – Луганськ : ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. — 287 с.
3. Виноградов В. Проблемы русской стилистики / В. Виноградов. — М. : Высшая школа, 1981. — 320 с.
4. Вороні́на Ю. „Ідіолектні порівняльні структури малої прози Марії Матіос з опорними компонентами фітонімами та зоонімами” / Ю. Вороні́на. — Лінгвістика. Збірник наукових праць. — № 3 (15). — Луганськ, 2008. — ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, — С. 92—103.
5. Грещук В., Грещук В. Південно-західні діалекти в українській художній мові. Нарис [Текст] / Василь Грещук, Валентина Грещук. — Івано-Франківськ : Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2010. — 309 с.
6. Грещук В. Гуцульський говір в українській художній мові XIX – I половини XX століття : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук : 10. 02. 01 / Грещук Валентина Василівна. [Електронний ресурс].* Режим доступу: <http://www.lip.ua-ru.net/diss/cont/354152.html>
7. Гриценко П. Мови чисті джерела / П. Гриценко // Культура слова. — 1983. — Вип. 25. — С. 32—38.
8. Гуйванюк Н. „Збірничок рідших руських слів з Путилівського (Русс-Кімполунського) окола на Буковині” Юрія Федьковича / Ніна Гуйванюк // Буковинський журнал. — Чернівці, 2011. — Випуск 1. — С. 119—129.
9. Колоїз Ж. Діалектизми в романі Марії Матіос „Солодка Даруся” / Жанна Колоїз // Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету : зб. наук. праць. — Вип. 4 / [редкол. : Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, В. П. Олексенко та ін.]. — Кривий Ріг : Видавничий дім, 2010. — С. 94—113.
10. Леся Українка. Малорусские писатели на Буковине // Леся Українка. Зібрання творів : У 12-ти т. — Т. 8. Літературно-критичні та публіцистичні статті. — К. : Наук. думка, 1977. — С. 62—75.
11. Лимаренко В. До характеристики деяких прозових творів Ю. Федьковича / В. Лимаренко // Юрій Федькович : статті та матеріали. Наукові записки / М-во вищої освіти УРСР, Чернівецький державний університет; відп. ред. В. М. Лесин. — Чернівці : ЧДУ, 1959. — Т. 38. — Вип. 9. Серія філологічних наук. — С. 195—202.
12. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори / І. Г. Матвіяс. — К. : Наук. думка, 1990. — 168 с.
13. Матіос М. Солодка Даруся. Драма на три життя / Марія Матіос. — Львів : ЛА „Піраміда”, 2007. — 188 с.
14. Москаленко Н. Лексичні діалектизми у складі фразеологізмів української літературної мови / Н. Москаленко // Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами. — К., 1977. — С. 179—188.
15. Насмінчук Ірина Анатоліївна. Проза Марії Матіос : особливості індивідуального стилю [Текст] : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.01 / Насмінчук Ірина Анатоліївна; Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. — Івано-Франківськ, 2009. — 16 с.
16. Павличко Д. Безодня, куди страшно заглядати / Д. Павличко // Літературна Україна. — 20 січня 2005 р. — № 2. — С. 6.
17. Повісті Осипа Федьковича. З переднім словом про галицько-руське письменство Михайла Драгоманова. — К., 1876. — LVI+95 с.
18. Станівський М. Діалектне забарвлення мови Юрія Федьковича / М. Станівський // Питання історії і діалектології східнослов'янських мов : [наукові записки Чернівецького державного університету : серія філологічних наук]. — Львів : Вид-во Львівського університету, 1961. — Т. 42. — Кн. II. — С. 62—86.
19. Федькович Ю. Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Листи / Юрій Федькович. — К. : Наук. думка, 1985. — 574 с.
20. Франко І. Літературна мова і діалекти / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. — К. : Наук. думка, 1982. — Т. 37 : Літературно-критичні праці (1906-1908). — С. 205—210.

21. Юрій Федькович в розвідках і матеріалах / [упор. і прим. Г. І. Гуменюк та ін.]. — К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. — 263 с.

Перелік умовних скорочень

Федькович Ю. Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Листи / Юрій Федькович. — К. : Наук. думка, 1985. — 574 с.:

А х. в. — А хто винен?

Веч. — Вечір на Підгір'ю

Дов. — Довбуш, або громовий топір і знахарський хрест

Л.-з. — Люба-згуба

Н.д. — На дорогу

Нов.. - Новобранчик

Оп. — Опришок

С. н. н. — Серце не навчити

Т. р. б. — Три як рідні брати

Ц. — Циганка

Ш. С. — Штефан Славич

Матіос М. Солodka Даруся. Драма на три життя. — Львів: ЛА „Піраміда”, 2007. — 188 с.:

С. Д. — Солodka Даруся